

Lierse timmerwerkplaats gerestaureerd

Een Rembrandt in De Lier

Pal in het centrum van de Zuid-Hollandse gemeente De Lier staat een, tot voor kort onontdekte, waardevolle schatkamer. Het 17de-eeuwse gebouw was van 1642 tot 1995 onafgebroken als timmerbedrijf in gebruik. Na het vertrek van de laatste timmerman wachtte sloop. Op het nippertje en dankzij veel inspanning is dit unieke complex gered. De restauratie van deze voormalige timmerwerkplaats is in volle gang. Daarbij stuitte men op een werkplaats vol geheimen waaronder een imposante verzameling historisch timmermeubilair en timmergereedschap.

De ongelukkige timmerman

Bedekt met spinrag en een dikke laag stof stond de timmerkist generaties lang, goed afgesloten, in een hoek van de werkplaats. De kist, volgestouwd met timmergereedschap, was rond de eeuwwisseling eigendom van een jonge timmerman. Op een sombere dag is hij de zee ingelopen en nooit weer teruggekeerd. Nog niet zo lang geleden is de kist door Stichting de Timmerwerf geopend. Wanneer de timmerwerf straks een museale functie heeft, zal de timmerkist van de ongelukkige timmerman op de zolderverdieping een plaats krijgen.

Stichting De Timmerwerf werd in 1994 opgericht om de timmerwerkplaats voor de ondergang te behoeden. Sloop was onafwendbaar nadat in 1995 *Kees Koene*, de laatste timmerman, ermee ophield. De situatie in de Hoofdstraat van het dorp en de ruime aanwezigheid van open grond rondom de timmerwerf maakt deze plek tot een 'toplocatie'. Gevoegd bij de afwezigheid van een monumentale status van het complex was de toekomst makkelijk voorspelbaar. Dankzij de inzet van de stichting is niet alleen de timmerwerf behouden gebleven. De inspanningen hebben er ook toe geleid dat er brede waardering en enthousiasme voor het complex zijn ontstaan. Vooral de optimale samenwerking tussen de stichting, de lokale politiek, de restauratiearchitect, de aannemer, de bouwvakkers en tal van ondernemers uit het dorp is daar de verklaring voor. In de loop van het traject raakten ook deskundigen uit de wereld van de landelijke monumentenzorg en musea erbij betrokken. 'U hebt een Rembrandt onder de monumenten ontdekt', riep een van

De voorgevel van de timmerwerf werd in de 19de eeuw gepleisterd. Foto auteur.

Katrollen en modellen voor onderdelen van molens op de zolder boven de werkplaats.
Fotoarchief timmerwerf

hen enthousiast. In 1997 verkreeg dit 'vergeten' monument alsnog de status van rijksmonument.

De geur van houtkrullen

De timmerwerf ligt enigszins bescheiden achter een bestraat voorterrein. De 17de-eeuwse tuitgevel met opvallend blauw geschilderde schuiframen, luiken en deuren, is rond de eeuwwisseling gepleisterd. Toen zijn ook de stucreliefs met timmermansgereedschap boven de deur en vensters aangebracht. Het voorste gedeelte van het pand, de werkplaats, dateert uit 1642. In dat jaar wordt timmerman *Jacob Pouwelszoon van Dijk* eigenaar en verbouwt het aanwezige 15de-eeuwse pand, tot timmerwerf annex woonhuis. Een dikke eeuw later koopt timmerman *Leendert Pieterszoon van Baalen* de zaak en bouwt het huidige woonhuis achter de werkplaats.

Het betreden van de werkplaats is een haast zinnelijke belevenis. De lange, zware werkbanken liggen vol met gereedschap. Kratten oude schaven, spijkerbakjes met gesmede nagels, deurklinken, spanzagen en beitels staan her en der verspreid. Er is niet veel fantasie voor nodig om de schaven over het hout te horen glijden, de houtkrullen te ruiken en de prikkende ogen van de timmermansbaas te voelen die de boel via het raampje in de tussenmuur van de werkplaats en de achtergelegen woning in de gaten hield.

Via een lage deur kom je in het woonhuis. De woonkamer heeft een roodbruin, gehout interieur. In de wand zijn twee bedsteden opgenomen en een zogenoemd spint: een diepe provi-

siekast. Op een houten paneel boven de schouw prijkt een beschilderde bloemenvaas. Achter de woonkamer kom je in de woonkeuken met bijkeuken en een voormalige eikenloods.

De sporen van generaties timmermannen zijn ook op de grote zolder nog overduidelijk waarneembaar. Het onderhoud van molens en hooibergen in de regio was een hoofdfunctie van de timmerfabriek. Geen wonder dat het er stampvol staat met molenreparatie-gereedschap zoals takels, dikke hijstouwen en katrollen.

Heel zeldzaam

En daarin schuilt nou precies de bijzondere, unieke waarde van deze timmerwerkplaats, namelijk de combinatie van gebouw en bijgebouwen, vol verrassende interieuronderdelen en de aanwezigheid van een groot deel van de inventaris. Het feit dat de timmerwerf vanaf 1642 tot 1995 ononderbroken heeft gefunctioneerd verschaft het complex een grote cultuurhistorische zeldzaamheidswaarde. Het zichtbaar maken van de sporen uit het verleden is daarom het uitgangspunt geweest bij de restauratie. In 1998 begint de Delftse aannemer *Huurman B.V.* aan de zware klus. De supervisie is in handen van het architectenbureau *Restauro* uit Den Hoorn. Restauratiearchitect *Peter van Velzen*: 'Wij willen zo goed mogelijk het verhaal van het gebouw laten zien. Zo was de zolder, in verband met de noodzakelijke ventilatie om de houtopslag goed droog te houden, alleen aan de westzijde met dakbeschot bedekt. Aan de oostkant waaide de wind langs de pannen zo de zolder in. Wil je een zolder bruikbaar maken dan kan die toestand natuurlijk niet behouden blijven. Dus ook aan de oostzijde hebben we beschot aangebracht. Maar we hebben wel een herinnering aan de oude, onbeschoten kapzijde bewaard.' Hij opent een luik in het dakvlak en inderdaad, je kijkt langs de sporen en de dakpannen zo naar buiten.

Dankzij deze inventieve oplossing blijft iets van het zichtbare verschil van de twee dakvlakken behouden.

Een ander probleem was de helderblauwe kleur van het houtwerk in de voorgevel. Van Velzen: 'Bij nader onderzoek bleek het blauw verschromten groen te zijn. Toch willen we de blauwe kleur behouden. Na al die decennia is die kleur immers kenmerkend voor de voorgevel geworden.'

De timmerwerf zal na de restauratie een museale functie krijgen. Er wordt gedacht aan een 'culturele' werkplaats op de begane grond en een gereedschapsmuseum op zolder. De stijlkamer, de oude timmermanswoning, wordt vergaderkamer.

Timmermansgereedschap in het stucwerk boven een van de kozijnen in de voorgevel.
Foto auteur.

Een toegangspoort, links van de timmerwerf leidt naar het achtererf dat grenst aan het water van De Lee. Hier werd rond 1850 een open loods geplaatst, uitgevoerd in geteerd hout, bestemd voor houtopslag, ladders en steigerdelen. Deze houtloods is inmiddels verbouwd tot theeschenkerij *De Bongaard*. De naam verwijst naar timmerman *Andries Bongaards* die in 1845 eigenaar werd. Nooit had hij vermoed dat men zijn schaafjes, beitels en katrollen, zijn werkplaats, stoffige zolder en woonhuis nog eens met een Rembrandt zou vergelijken.

Timmerwerf De Lier, Hoofdstraat 63 De Lier, is vanaf eind mei geopend op zaterdag van 10.00 - 15.00 uur. Theeschenkerij De Bongaard, gelegen op het achtererf, is geopend van dinsdag tot en met zaterdag van 10.00 - 17.00 uur.